

1 SEPTEMBER 1912.

AFLEVERING 9.

REDACTIE:

E. HEIMANS, AMSTERDAM,
JAC. P. THIJSSE, BLOEMENDAAL.

ADRES DER REDACTIE:

JAC. P. THIJSSE, BLOEMENDAAL.

UITGAVE VAN:

W. VERSLUYS TE AMSTERDAM.

ADMINISTRATRICE:

A. W. L. VERSLUYS-POELMAN,
2e OOSTERPARKSTRAAT 223, AMSTERDAM.

Prijs per Jaar f 4.80.

HET SCHUIVEND EILAND.

DE storm van 30 September 1911 heeft het eiland weinig geschaad, de voorjaarsstormen van 1912 hebben den duinvoet aan de noordwestzijde slechts enkele meters achterwaarts gebracht en den dijk, die thans nog de oosthelft van 't eiland met de westhelft verbindt, onaangetast gelaten. Mocht eenmaal die dijk bezwijken, dan schuurt de stormvloed een geul door de grasvelden van het Oostplak en het Zuidplak. De duinen van de Westzijde, waar thans de groote sterns nestelen (het kruis bij paal 7) zullen dan zeer spoedig afbrokkelen en wegspoelen en dan is de zee meteen een halven kilometer oostwaarts voortgedrongen. Zoo gaat het nu al sinds eeuwen, dag in dag uit, met kleine veranderingen, en om de tien of twintig jaar eens een groote catastrophe.

Het is nogal gek, op de kaart aan de westzijde van het eiland den naam Oostplak aan te treffen. Maar vijftig jaar geleden was dat volkomen juist, het eiland lag toen meer dan een kilometer verder westwaarts en waar zich thans de hooge duinen verheffen, die tot voetstuk dienen van de beide kapen, bevond zich toen niets dan vlak strand. Een blik op de kaart leert u, dat het eiland in westelijke richting verschuift, zonder van grootte te veranderen. Alleen in de

eerste helft van de 19de eeuw schijnen andere toestanden geheerscht te hebben, want de hoogwaterlijn van 1833 ligt langs de noordzijde van het eiland abnormaal ten opzichte van die van 1861. De oorzaken van die verschuiving zijn de overheerschende westelijke winden in verband met de schurende werking van den eb- en vloedstroom. Toen wij in 1911 Rottum bezochten, hadden langen tijd achtereen oostelijke en zuidelijke winden geheerscht en daardoor waren die aardige sikkelduintjes ontstaan tusschen de palen 8a en 9a. In 1912 echter kwamen wij aan onder een stevigen Noordwester, en niet alleen was er toen van die sikkelduintjes geen spoor meer te zien, maar aan den westkant woei zand naar binnen, zoodat zelfs gedurende eenige dagen de eieren van de groote sterns aan de binnenhelling van het duin vlak bij den dijk geheel onderstoven.

Groote zandslangen slingerden zich over 't heele eiland. Een plas in de buurt van paal 8b was geheel gedempt en de teenen vangschermen tusschen de palenrijen 9 en 10 hielden reusachtige massa's wit zand vast, een toekomstige duinenrij. Daarvoor is het echter noodig, dat ze begroeid raken met tarwebiesgras, helm en zandhaver. Prachtig en prettig om te zien is het, hoe de zandrug, die zich oostwaarts van den kleinen vuurtoren uitstrekt, reeds met helm begroeid is, deels door de bemoeiingen van den Voogd en zijn helpers, deels langs natuurlijke weg. Het driehoekig stuk tusschen dezen zandrug en de groote duinenrij van de Embder Kaap (paal 9 staat er middenin), ligt vol met groote en kleine heuveltjes, meestal niet hooger dan twee meter en allemaal mooi vastgelegd door het tarwebiesgras (*Triticum junceum*) en helm. In of achter elke hooge helmpol ligt een zilvermeeuwnest.

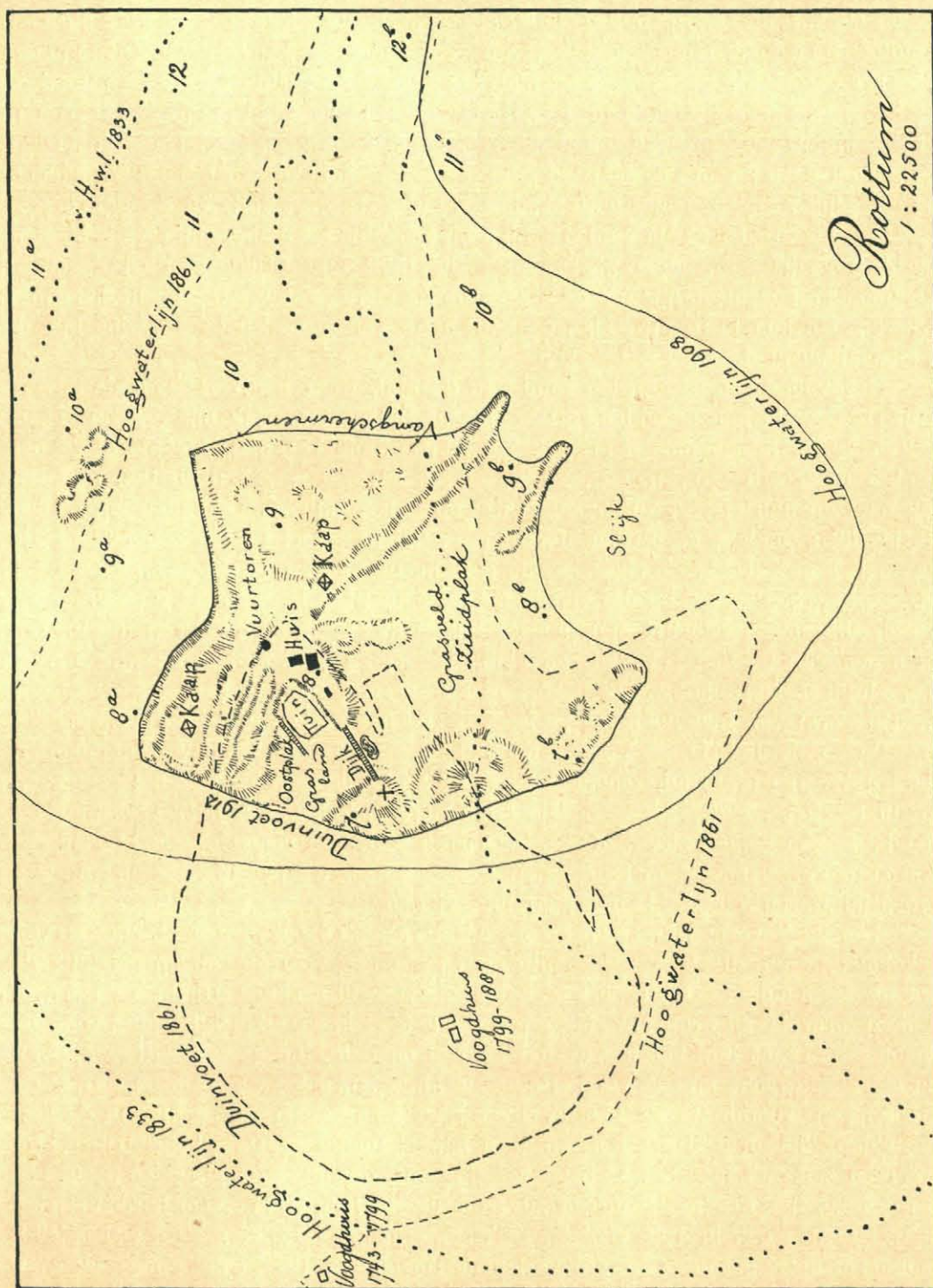
Ver naar het Noordoosten tusschen de palen 9a en 10a hebben zich eenige duintjes gevormd, die ook al aardig begroeid zijn en waar de zilvermeeuwen zich eveneens hebben gevestigd.

Al die palen zijn eerst sinds korten tijd geslagen en geven nu prachtig gelegenheid, om als 't ware dag aan dag met zekerheid waar te nemen, hoe Rottum zich verplaatst. De palenrij 7 zal 't zoo lang niet meer maken en zoodanig is men er van overtuigd, dat ook rij 8 spoedig aan de beurt zal komen, dat men nu reeds plannen gereed heeft voor de nieuwe voogdswoning, ofschoon het tegenwoordige huis pas sedert een kwarteeuw bestaat.

Waar 't vorige huis stond, is thans een diepe zee-arm, het Schild, in 1889 ontstaan. Die geul verloopt thans naar 't Zuiden in 't Uithuizer wad en heeft bij laag water geen gemeenschap noch met de Eems, noch met de Zuidoost Lauwers. Wat er nu in den loop der tijden nog kan gebeuren, is moeilijk te zeggen, maar de mogelijkheid bestaat, dat eenmaal de Wester Eems langs dezen weg de Noordzee bereikt en dan is Rottum meteen Pruisisch geworden. Dat moet toch op de een of andere manier gebeuren, want de Duitschers hebben Borkum vastgelegd door middel van zeehoofden en steenglooingen. Het is dus onvermijdelijk, dat Rottum eindelijk tegen Borkum aan komt stuiven, tenzij het voor dien tijd door de vereenigde werking van zee en Eems is weggespoeld.

HET SCHUIVEND EILAND.

195

Met dat al is dit onbestendig stukje van ons Rijk een allerbelangrijkst studieterrein en ik stel er mij veel van voor, om ieder jaar eens te gaan kijken, hoe het er met de zaken gaat en niet het minst, hoe de broedvogels zich houden.

Wij kwamen dit jaar aan, een paar weken na de groote sterns. Die waren al begonnen met broeden en hadden niet als 't vorig jaar verscheidene nederzettingen, doch slechts één enkele stad, met een soort van voorstadje. Ze hadden de broedplaatsen aan de buitenzijde der duinen geheel verlaten en zich hoofdzakelijk gevestigd aan de zuidoostelijke binnenhelling van het duin vlak bij den verbindingdijk. Er lagen al tusschen de 1500 en 2000 eieren en dagelijks kwamen er nog meer bij. Als de vogels op de eieren zaten, was de heele helling wit en dan kon je ze meer dan een kilometer ver zien zitten. Dikwijls heb ik van paal 9b af de kolonie bekeken.

Het voorstadje lag op den rand van de kuil, waar het vorig jaar de zilvergrijze zeezwaluwen broedden. Daar lagen 130 nesten, vlak bijeen. De vogels waren in 't minst niet schuw, ik kon vijftien meter van de kolonie af zonder eenige maskeering op den grond liggen en dan zaten ze binnen tien minuten allemaal op hun eieren, volkomen rustig en onbekommerd. Sommige gingen een dutje doen, andere geeuwden af en toe en bij heel veel nesten zaten mannetje en wijfje gezellig naast elkander, de een op, de ander naast de eieren en weer bleek het, hoe sterk bij die vogels het broedinstinct is, want telkens vroeg de vogel, die de broedbeurt niet had, of hij nu niet eens op de eieren mocht, om in negen van de tien gevallen een nijdig weigerend antwoord te ontvangen met een vinnigen snavelhouw. Ik behoef niet te zeggen, dat het aanzoek geschiedde in den vorm van den liefdedans, zooals ik die het vorig jaar beschreven heb.

De vogels die één ei te bebroeden hadden, gingen zitten op de gewone manier, de borstveeren optillend, zoodat die aan de voorzijde over de eieren heen op den grond reikten. Onder de vogels die twee eieren hadden, waren er veel, die heel handigjes zoo gingen zitten, dat ze de eieren onder de vleugeloksels kregen. Er waren ook veel nesten met drie eieren en ofschoon we pas in 't begin van den broedtijd waren, ook reeds een paar met vier.

Evenals 't vorig jaar lagen er om de sterns-stad ook een aantal nesten van scholeksters en drie wakkere bonte pieten stonden voortdurend op den dijk de wacht te houden. Overbodig was dat niet, want telkens trachtte de een of andere brutale zilvermeeuw bij de nesten te komen. Dadelijk vlogen dan de scholeksters met luid geschreeuw op hem af en dan ging ook de witte wolk van de sterns de lucht in. Een enkel sterntje ging dan ook wel op de zilvermeeuw stooten en vooral waren het de zilvergrijze, waarvan er nog eenige in de kuil nestelden, die daarbij grooten moed en felheid toonden. De scholeksters echter weerden zich het meest. De voogd vertelde ons, dat hij eenmaal gezien heeft, hoe een scholekster regelrecht op een zilvermeeuw invloog en hem den harten rooden snavel in den nek boorde, vlak onder 't achterhoofd. De zilvermeeuw viel dadelijk morsdood neer, getroffen in zijn verlengde ruggemerg. Ik wil dat graag gelooven.

Zonder die scholeksters zouden de groote sterns zich niet kunnen handhaven. Dat ze dit jaar zoo dicht op elkander in één enkele vestiging zijn gaan wonen, schrijf ik ook toe aan hun angst voor de zilvermeeuwen. In de laatste jaren nemen die meeuwen zeer in aantal toe tot groot gevaar van de andere vogelsoorten. Op den Memmert, de bekende vogelvrijplaats bij Juist, hebben de zilvermeeuwen de sterns bijna geheel verdrongen. Ook op Rottum zijn ze belangrijk in aantal toegenomen. In 1911 broedden zij hoofdzakelijk in de Oostelijke duinen, in 't lage duinenrijtje vlak bezuiden het huis van den Voogd en in het Zuidplak. De duinen tusschen paal 7 en 7^b behoorden toen geheel aan de groote sterns, de vischdiefjes en de zilvergrijze zeezwaluwen. Thans echter hadden de zilvermeeuwen ook het duinstuk bij 7^b in bezit genomen. Indien den Voogd de meeuwen niet in bedwang hield door hun eieren bij honderden te rapen, dan zou het met de groote-sternkolonie spoedig gedaan zijn. Volgens de laatste berichten is het dit jaar nog vrij goed afgeloopen, het wemelde begin Juli over het heele eiland van jonge sterntjes.

Leeuweriken en piepers waren er weer in overvloed, ook een behoorlijk aantal tapuiten. Met de bergeenden ging het minder voorspoedig. Ze hebben hun kunstmatige hollen aan de zuidelijke duinhelling tusschen het huis en den dijk. Een paar had in de buurt van paal 7^b een nest gemaakt onder het helmgras, dat daar dicht en hoog genoeg groeide, zoodat het nest eigenlijk toch nog in een soort van grot kwam te liggen, een helmgrot.

Van het trekvogelverkeer merkten wij op den dag weinig. Een fitisje was in de buurt van het huis achter in den tuin aan 't rondscharrelen en zocht insecten op den grond tusschen 't gras, wat voor een fitis een vreemde bezigheid is.

Tegen den avond liepen wij den zuidrand van 't eiland om, langs de hoogwaterlijn. De vloed kwam langzaam opzetten en nu vertoonden zich ook de steltlooptjes: eerst eenige bontbekpleviertjes, toen kleine groepjes van strandpleviertjes en eindelijk wolken bij wolken van strandlooptjes, meest bonte strandloopers en kleine strandloopers, alle in zomerkleed. Hun aantal was zelfs bij benadering niet te schatten, zoover het oog reikte zag je niets dan vogeltjes, nu eens risten bij risten staande in 't ondiepe water, dat langzaam voortschoof over 't slib, dan weer in dichte drommen in de lucht zwenkend en warrelend, precies als de groote spreeuwenwolken van 't Naardermeer.

Terwijl we daar vol bewondering naar staan te kijken roept een van ons: „een haas.” En waarlijk, heel aan de zuid-oostelijke uiteinde van de slibbank vertoont zich een groote haas, evenals de vogels terug gedreven door den vloed. De menschenrij staat hem niet aan en hij probeert om westwaarts om te trekken. Daarbij heeft hij een troepje scholeksters te passeeren, die rustig staan te wachten tot 't water over hun pooten zal vloeien. Als ze de haas in de gaten krijgen, schieten ze met luid geschreeuw en gejoel op hem af, zoodat hij genoodzaakt is voor hen op zij te gaan en nu schiet hij radeloos langs den Voogd heen naar het Zuidplak. We kunnen later zijn spoor volgen tot tusschen de rose bloempjes van 't Engelsch gras.

Hoe komt dat beest hier? Alle hazen en konijnen zijn sinds lang door de stormvloeden vernietigd en in 't belang van den plantengroei is 't verboden, ze als jachtdier in te voeren. De mogelijkheid bestaat, dat hij van den Groningschen wal is komen aankuieren, dat is bij laag water mogelijk en de Voogd zelf heeft langs dien weg wel paarden naar den vasten wal gebracht.

Maar hoe hij er ook gekomen is, blijven mag hij er niet, want een eiland, dat al zoo door wind en stroomen beknaagd wordt, kan er geen knaagdierenbevolking op nahouden.

JAC. P. THIJSSSE.

EEN PAAR BEKENDE ZEESCHELPEN EN HUNNE ONMIDDELLIJKE VOORoudERS.

OT een geheel andere groep der tweekleppige weekdieren of plaatkieuwigen dan de in de vorige jaargang (blz. 504) besproken Pecten-soorten behooren de dieren, waarvoor Dr. Herklots in 1862 den naam van „platschelpen" invoerde en die het geslacht *Tellina* vormen, waarvan ook een paar algemeene vormen aan onze kusten leven.

De Telliniden vormen een betrekkelijk nog jonge diergroep; de eerste, twijfelachtige soorten treden in het jongere gedeelte der Jura-periode op, terwijl ze eerst in de zeeën der jongere krijt-periode en in de tertiaire tijden met goed gekenmerkte soorten vertegenwoordigd zijn. Thans zijn minstens een goede driehonderd levende soorten bekend.

Het „slot" of „scharnier" van het geslacht *Tellina* wordt beschreven als bestaande uit twee kleine slottandjes op een smallen slotrand en meestal voor en achter deze slottandjes in iedere schaal een zijtandje. Waar men een zoo groot aantal verschillende vormen kent, spreekt het wel vanzelf, dat zich de behoefte aan verdere onderverdeling heeft doen gevoelen; een van deze ondergeslachten moet ik hier even nader vermelden. Tot het subgenus *Macoma* worden de ovale, sterker gewelfde vormen met twee kleine slottandjes zonder zijtandjes gerekend, waarvoor onze *Tellina Balthica* als type kan doorgaan. De verschillende ondergeslachten zijn echter allermintst scherp gescheiden en vooral bij de fossiele vormen bezwaarlijk vol te houden, wat ook wel te verwachten is.

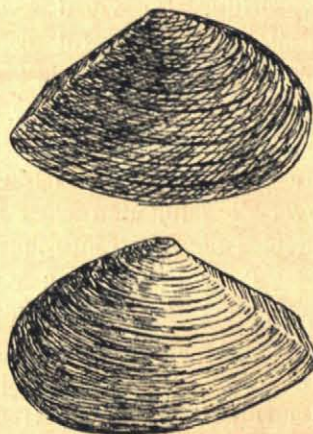

Fig. 1. *Tellina fabula*.

Laten we thans onze inlandsche soorten wat nader bekijken. Over één soort, *Tellina fabula* Gmelin 1788 (fig. 1), zijn we al heel gauw uitgepraat, tenminste wat betreft de voorouders van dit aardige